

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04 UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
ZESPÓŁ REALIZACJI 00 - 503 W A R S Z A W A
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17 TELEFAX 629 - 40 - 89
INTERNET: <http://www.korpo.pol.pl/cbos> E-mail: cbos@pol.pl

BS/29/29/98

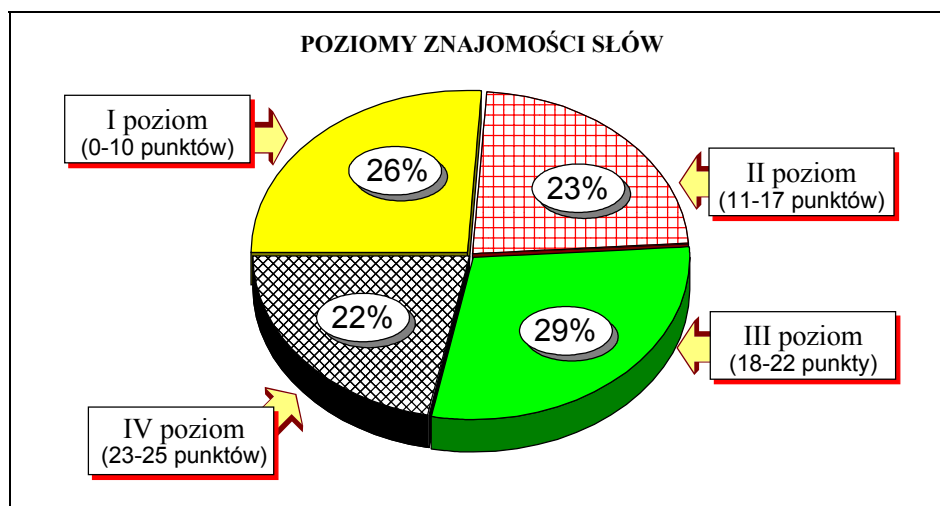
O ZNAJOMOŚCI TERMINÓW UŻYWANYCH W ŚRODKACH MASOWEGO PRZEKAZU

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, LUTY '98

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

- Najwięcej problemów sprawiły respondentom takie określenia, jak: Trybunał Stanu (46% poprawnych wskazań), budżet państwa (46%), preambuła (47%), reprivatyzacja (49%), liberalizacja (50%). Natomiast terminy takie, jak: korupcja, referendum, konkordat, episkopat są na tyle popularne, że zdecydowana większość ankietowanych potrafiła wskazać ich właściwe znaczenie.
- Znajomością niemal wszystkich terminów (najwyższy - IV poziom) wykazała się ponad jedna piąta respondentów. Prawie połowa badanych (49%) znalazła się w grupach, które osiągnęły najgorsze wyniki (dwa najniższe poziomy - I i II). Żadnej prawidłowej odpowiedzi nie udzieliło 4,5% ogółu badanych (51 osób).

- Najsilniejszy związek z właściwym rozumieniem słów miały takie czynniki, jak: wykształcenie badanych, czytelnictwo prasy codziennej, miejsce pracy, a w dalszej kolejności - miejsce zamieszkania, wiek i płeć.

Bacznie obserwując wszystko to, co się dzieje wokół nas, nie sposób nie zauważyć, że wraz z przejściem do gospodarki rynkowej oraz gwałtownymi zmianami w sferze politycznej i społecznej bardzo zmienia się i wzbogaca otoczenie informacyjne przeciętnego Polaka. Ogłoszenia zajmują w niektórych dziennikach ponad połowę ich objętości; w naszych skrzynkach na listy pojawia się coraz więcej ogłoszeń i reklam; telewizja, radio i prasa przekazują niezliczone ilości komunikatów. Zrozumienie przekazywanych informacji jest niezbędne do ich właściwego wykorzystania. Stąd nasze zainteresowanie tym, czy i w jakim stopniu Polacy rozumieją treść przekazywanych informacji prasowych, telewizyjnych, radiowych, ogłoszeń, reklam, licznych formularzy, a także - co szczególnie interesuje socjologów - pytań w wywiadach kwestionariuszowych¹.

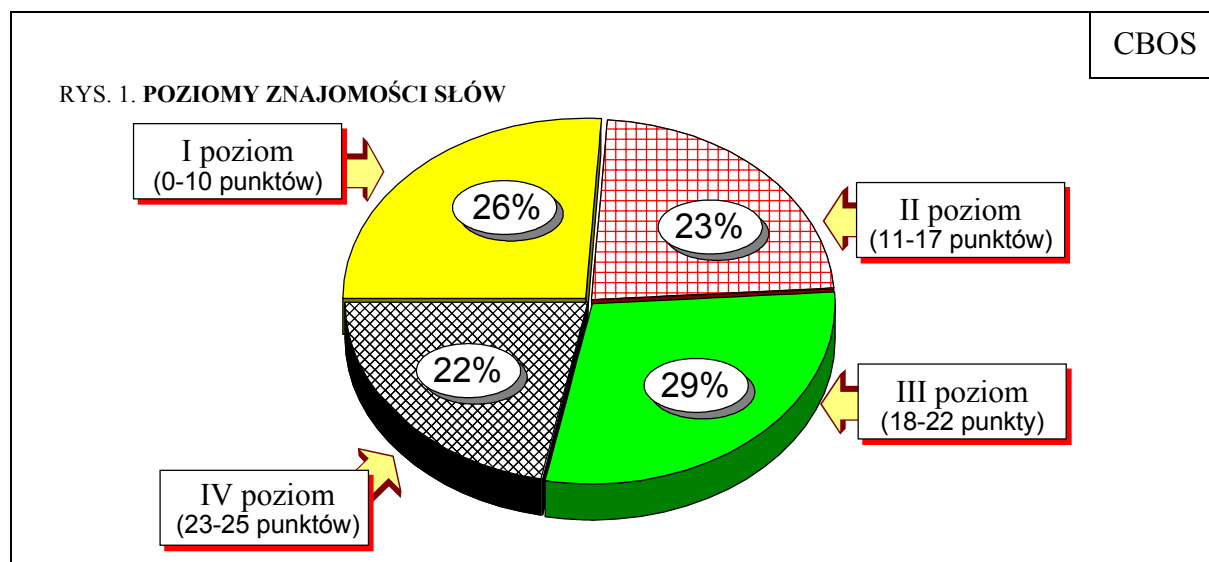
Na test mierzący poziom znajomości słownictwa społeczno-politycznego złożyło się dwadzieścia pięć słów. Pytanie² zawierało pojęcia, których znajomość chcieliśmy zbadać, każdemu z nich przypisano cztery znaczenia, z których tylko jedno było prawidłowe. Zadanie badanych polegało na wskazaniu właściwej odpowiedzi. Wynik testu danej osoby (liczba uzyskanych punktów) równał się liczbie poprawnych odpowiedzi.

---

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (92) zrealizowano w dniach 16-20 stycznia '98 na 1153-osobowej reprezentatywnej próbie losowej dorosłej ludności Polski.

² Pytanie brzmiało: *W środkach masowego przekazu, dyskusjach politycznych, badaniach opinii używa się różnych, nieraz trudnych słów. Chcielibyśmy się dowiedzieć, jak słowa te są rozumiane przez zwykłych ludzi, obywateli naszego kraju. Przygotowaliśmy listę takich słów - po każdym z nich podane są 4 możliwości określające znaczenie tego słowa, ale tylko jedna z nich jest prawdziwa. Proszę przeczytać każde z tych słów i podkreślić, Pana(i) zdaniem, prawdziwą odpowiedź.*

Na podstawie uzyskanych wyników wyróżniono cztery poziomy znajomości słów. Osoby, które uzyskały od 0 do 10 punktów, sytuują się na najniższym poziomie - pierwszym, od 11 do 17 punktów - na drugim, ci zaś, którzy udzielili od 18 do 22 poprawnych odpowiedzi - na trzecim, a od 23 do 25 - na czwartym.

Analizując dane dotyczące znajomości poszczególnych słów, bez uwzględnienia cech społeczno-demograficznych badanych, trudno jest znaleźć klucz, według którego można by dokonać ich interpretacji. Najwięcej problemów sprawiły respondentom takie określenia, jak: *Trybunał Stanu* (46% poprawnych odpowiedzi), *budżet państwa* (46%), *preambuła* (47%), *reprzywatyzacja* (49%) *liberalizacja* (50%). Natomiast hasła takie, jak: *korupcja* (82% osób znało znaczenie tego słowa), *referendum* (82%), *konkordat* (81%), *episkopat* (79%) są na tyle popularne, że zdecydowana większość badanych potrafiła wskazać ich właściwe znaczenie. Wydaje się, że zarówno preambuła, budżet państwa, jak i korupcja czy konkordat pojawiają się często w środkach masowego przekazu, dyskusjach politycznych. Być może jedne z nich utrwaliły się w świadomości badanych lepiej niż pozostałe. Zwraca uwagę także fakt, iż bardzo często pojawiała się odpowiedź „trudno powiedzieć”. W zależności od terminu liczba osób wybierających właśnie tę możliwość wahała się od 6% w przypadku słów *referendum* i *episkopat* do 22% w przypadku *preambuły*. Być może badani uciekają się do tej możliwości, aby nie ośmieszyć się podając błędną odpowiedź.

Odsetki osób, które wskazały **prawidłowe znaczenie** poszczególnych terminów

Korupcja	82
Referendum	82
Konkordat	81
Episkopat	79
Kompromis	79
Uwłaszczenie	76
Lustracja polityczna	73
Dekomunizacja	70
Transformacja ustrojowa	70
Alternatywa	69
Ateizm	68
Cenzura	68
Defraudacja	68
Inflacja	68
Opozycja parlamentarna	62
Fundamentalizm	61
Ordynacja wyborcza	61
Elektorat	58
Pluralizm polityczny	58
Opcja polityczna	52
Liberalizacja	50
Reprywatyzacja	49
Preambuła	47
Budżet państwa	46
Trybunał Stanu	46

Wykształcenie a poziom znajomości słów

Niewątpliwie poziom wykształcenia stanowi najistotniejszy czynnik kształtujący umiejętność przypisania danemu słowu właściwego znaczenia, a w szerszym kontekście - radzenia sobie z informacjami. O wpływie poziomu wykształcenia świadczą rezultaty testu. Najsłabsze wyniki uzyskali badani z wykształceniem podstawowym i zasadniczym zawodowym. Prawie połowa (49%) osób z wykształceniem podstawowym usytuowała się na pierwszym poziomie, czyli uzyskała od 0 do 10 punktów - stanowią oni 60% całej najslabszej grupy. Na poziomie czwartym, czyli najwyższym, usytuowali się badani z wykształceniem średnim i wyższym. Trzy czwarte (75%) osób z wyższym wykształceniem znalazło się w grupie, która wskazała od 23 do 25 właściwych znaczeń.

Tabela 1

w procentach

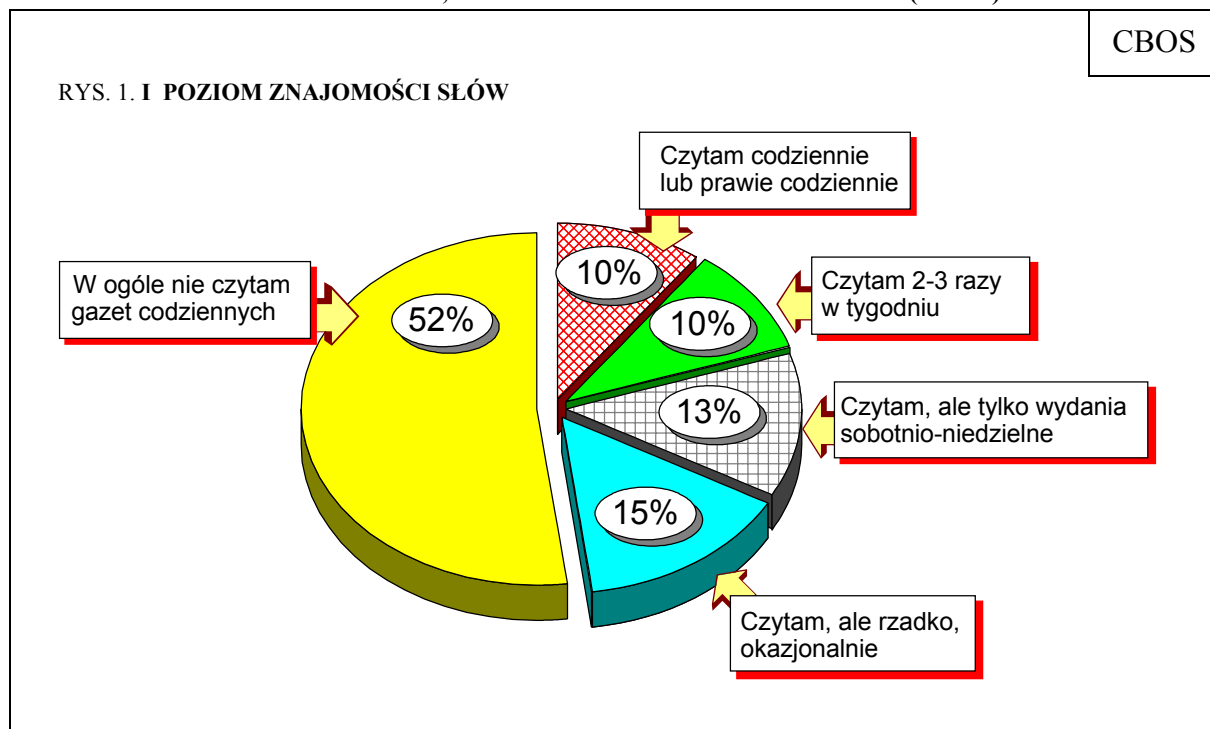
Poziomy znajomości słów	Wykształcenie					
	niepełne podstawowe i podstawowe	zasadnicze zawodowe	niepełne średnie	średnie	pomaturalne i niepełne wyższe	wyższe
I	49	26	20	10	0	1
II	32	29	24	16	20	1
III	14	31	47	43	34	23
IV	5	14	9	31	46	75
Razem	100	100	100	100	100	100

Czytelnictwo prasy codziennej a poziom znajomości słów

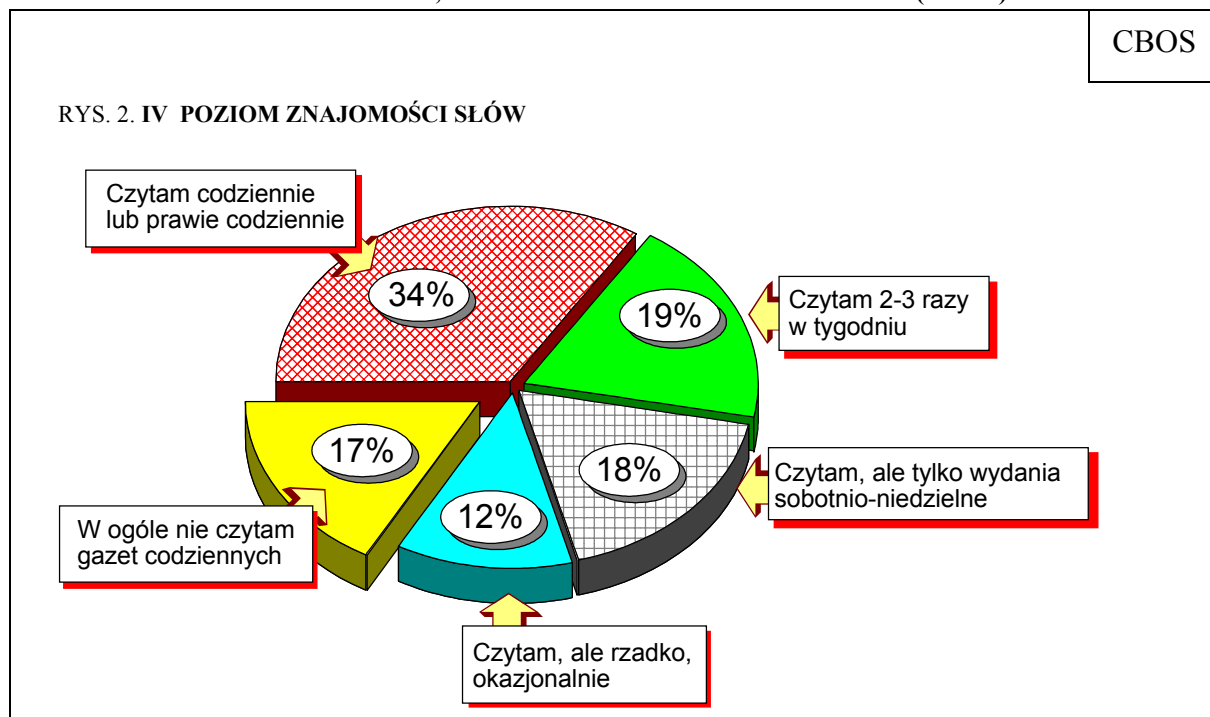
Między czytelnictwem prasy codziennej a znajomością właściwych znaczeń słów przedstawionych ankietowanym istnieje silny związek. Badani, którzy mają częstszy kontakt z prasą, częściej sięgają po informacje prasowe nie ograniczając się jedynie do przejrzenia ogłoszeń i reklam, mają większy zasób słownictwa, dzięki czemu uzyskują lepsze wyniki. Grupę, która osiągnęła najslabsze wyniki, w 52% stanowią osoby, które zadeklarowały, że

w ogóle nie czytają prasy codziennej. Natomiast ponad jedna trzecia respondentów (37%), którzy odpowiedzieli, iż prasę czytają codziennie lub prawie codziennie, znalazła się w grupie o najwyższej liczbie poprawnych odpowiedzi.

ODPOWIEDZI OSÓB, KTÓRE UZYSKAŁY OD 0 DO 10 PUNKTÓW (N=249)

ODPOWIEDZI OSÓB, KTÓRE UZYSKAŁY OD 23 DO 25 PUNKTÓW (N=255)

Wiek a poziom znajomości słów

Starszy wiek nie sprzyja lepszemu posługiwaniu się informacją, szybkiemu i trwałemu przyswajaniu znaczenia słów. Ponad połowa respondentów (57%) mających 78 lat i więcej znalazła się w grupie o najsłabszych wynikach - stanowią oni 9% tej grupy (39% tej samej grupy stanowią osoby w wieku od 58 do 77 lat). W grupie, która uzyskała najlepsze wyniki, osoby mające 58 lat i więcej stanowią jedynie 20%, natomiast młodsze - pozostałe 80%. Należy pamiętać, że gorsze wyniki osób starszych częściowo należy wyjaśnić niższym przeciętnie i gorszej jakości wykształceniem w starszych grupach wieku.

Miejsce zamieszkania a poziom znajomości słów

Mieszkańcy średnich i dużych miast osiągnęli lepsze wyniki niż mieszkańcy wsi i miast do 20 tys. do ludności. Ponad 60% badanych mieszkających w średnich i dużych miastach uzyskało od 18 do 25 punktów, a zatem wykazało się lepszą znajomością słów niż mieszkańcy mniejszych miast i wsi. Tych, którzy osiągnęli najniższy wynik, najliczniej reprezentują mieszkańcy wsi, którzy stanowią 48% tej grupy, natomiast badani mieszkający w miastach liczących 501 tys. i więcej ludności jedynie 7%. Najprawdopodobniej jest to związane z niższym wykształceniem mieszkańców wsi.

Miejsce pracy a poziom znajomości słów

Jak można było przypuszczać, najlepsze wyniki uzyskali, a co za tym idzie usytuowali się w grupie, która wykazała się najlepszą znajomością słów, pracownicy sfery budżetowej, czyli osoby, które ze względu na charakter pracy najczęściej mają kontakt z różnego typu informacjami: w postaci druków, formularzy, notatek, prasy fachowej. Stanowią oni 21% grupy, która udzieliła 23-25 poprawnych odpowiedzi. Najgorsze wyniki uzyskali rolnicy, w znikomym stopniu wykorzystujący w swojej pracy te umiejętności, które były mierzone w teście.

Uwagi końcowe

Mimo że przygotowaliśmy listę słów często pojawiających się zarówno w środkach masowego przekazu, dyskusjach politycznych, jak i badaniach opinii (co więcej - niektóre z nich, jak: pluralizm, konkordat czy preambuła stały się niezwykle popularne i nieodłącznie kojarzone są z istotnymi zmianami w sferze politycznej, gospodarczej i społecznej), to okazało się, iż dla części badanych brzmią one egzotycznie. Co czwarty respondent (26%) znalazł się w grupie, która osiągnęła najgorsze wyniki. Słowa te nie utrwały się na tyle trwale w świadomości badanych, aby ci bezbłędnie wskazali ich właściwe znaczenie. Prawdopodobne jest, że niezrozumienie poszczególnych słów pociąga za sobą trudności ze zrozumieniem większości informacji i komunikatów, które docierają z prasy, radia i telewizji, a także są wykorzystywane w pytaniach, wywiadach kwestionariuszowych. Analiza wyników wskazuje, że im wyższe wykształcenie mieli badani, zamieszkiwali w większym mieście, częściej i chętniej czytali prasę codzienną, tym lepsze osiągnęli rezultaty.

Tabela 2

w procentach

	Poziomy znajomości słów zawartych w teście				Liczba osób
	I 0-10 pkt.	II 11-17 pkt.	III 18-22 pkt.	IV 23-25 pkt.	
Ogółem	26	23	29	22	1152
Płeć					
Mężczyźni	20	22	34	26	512
Kobiety	30	24	27	19	640
Wiek					
18-37 lat	16	27	35	23	362
38-57 lat	23	19	31	28	435
58-77 lat	37	25	23	15	311
78 lat i więcej	57	21	9	14	44
Miejsce zamieszkania					
Wieś	33	28	25	14	433
Miasto do 20 tys.	29	23	27	21	155
od 21-50 tys.	25	26	25	24	119
od 51-100 tys.	18	21	35	26	118
od 101-500 tys.	18	17	34	32	203
501 tys. i więcej mieszkańców	16	16	36	32	124
Wykształcenie					
Niepełne podstawowe/podstawowe	49	32	14	5	361
Zasadnicze zawodowe	26	29	31	14	303
Niepełne średnie	21	24	47	9	34
Średnie	10	16	43	31	312
Pomaturalne/niepełne wyższe	0	20	34	46	41
Wyższe	1	1	23	75	101
Miejsce pracy					
Sfera budżetowa	8	15	33	44	123
Sektor państwowy	18	11	37	34	93
Sektor prywatny	16	22	35	28	258
Spółdzielczość	24	19	38	19	21
Nie dotyczy	34	27	25	14	656
Czytelnictwo prasy					
Czytam codziennie lub prawie codziennie	12	15	36	37	233
Czytam 2-3 razy w tygodniu	17	18	38	28	173
Czytam, ale tylko wydania sobotnio-niedzielne	18	28	31	22	206
Czytam, ale rzadko, okazjonalnie	27	28	27	18	171
W ogóle nie czytam gazet codziennych	41	26	20	12	369

A N E K S

W środkach masowego przekazu, dyskusjach politycznych, badaniach opinii używa się różnych, nieraz trudnych słów. Chcielibyśmy się dowiedzieć, jak słowa te są rozumiane przez zwykłych ludzi, obywateli naszego kraju. Przygotowaliśmy listę takich słów - po każdym z nich podane są 4 możliwości określające znaczenie tego słowa, ale tylko jedna z nich jest prawdziwa. Proszę przeczytać każde z tych słów i podkreślić, Pana(i) zdaniem, prawdziwą odpowiedź.

Dekomunizacja

- 1) Proces przywracania obywatelstwa Polakom mieszkającym poza granicami kraju
- 2) Upadek moralności, rozwiązość obyczajów, zepsucie
- 3) Zaprzeczenie lub sprostowanie jakiejś wiadomości
- 4) Proces mający na celu odsunięcie aktywistów dawnej PZPR od ważnych stanowisk w państwie

Fundamentalizm

- 1) Wmurowanie kamienia węgielnego pod fundamenty budynku
- 2) Kierunek w sztuce i architekturze
- 3) Przyuczenie od podstaw do jakiegoś zawodu
- 4) Sztywne trzymanie się jakichś poglądów bez względu na okoliczności

Ordynacja wyborcza

- 1) Ustawa określająca zasady pobierania podatków
- 2) Ustawa o organizacji i sposobie przeprowadzania wyborów do określonego organu przedstawicielskiego oraz ustalaniu ich wyników
- 3) Zespół zasad, jakimi kierują się urzędnicy państwowi przy podejmowaniu decyzji
- 4) Poglądy polityczne wyborców

Reprywatyzacja

- 1) Przekazywanie załodze na własność przedsiębiorstwa państwowego
- 2) Konsekwentne trzymanie się wyznawanych zasad
- 3) Dbalność o własne dobro ze szkodą dla dobra publicznego
- 4) Zwroćenie dawnemu właścicielowi mienia bezprawnie zabranego przez państwo

Episkopat

- 1) Msza o charakterze dziękczynnym
- 2) Część dochodów kościelnych przypadająca osobom duchownym
- 3) Ogół biskupów danego kraju
- 4) Górna, bogato zdobiona część ołtarza

Trybunał Stanu

- 1) Sąd powoływany przez parlament do ustalenia odpowiedzialności politycznej prezydenta i członków rządu
- 2) Sąd powoływany do rozstrzygania sporów międzynarodowych
- 3) Sąd wydający orzeczenie o amnestii dla więźniów
- 4) Sąd orzekający o zgodności ustaw z konstytucją

Alternatywa

- 1) Zwrot rozpoczynający przemówienie
- 2) Wybór między dwiema wykluczającymi się możliwościami
- 3) Przeciwnik w sporze
- 4) Prądnic

Referendum

- 1) Powszechne głosowanie obywateli w jakiejś sprawie
- 2) Poglądy polityczne wyborców
- 3) Liczba osób głosujących w wyborach
- 4) Prezentacja kandydatów na posłów

Liberalizacja

- 1) Uznanie czegoś za nielegalne
- 2) Złagodzenie istniejących rygorów i ograniczeń
- 3) Zaostrzenie istniejących rygorów i ograniczeń
- 4) Dążenie do osiągnięcia doskonałości w wykonywaniu czegoś

Cenzura

- 1) Urząd kontrolujący działanie ministrów
- 2) Kontrola ze strony urzędu skarbowego
- 3) Kontrola treści gazet, widowisk, filmów, audycji radiowych itp.
- 4) Kontrola jakości produktów

Ateizm

- 1) Głęboka wiara w istnienie Boga
- 2) Zbiór pieśni kościelnych
- 3) Pogląd zaprzeczający istnieniu Boga
- 4) Niechęć do wyższych władz kościelnych

Konkordat

- 1) Pismo papieża skierowane do wiernych
- 2) Umowa regulująca wzajemne stosunki między Kościołem katolickim a jakimś państwem
- 3) Sąd kościelny
- 4) Zobowiązanie wiernych do uczestnictwa w nabożeństwie

Opozycja parlamentarna

- 1) Partia, ugrupowanie tworzące rząd
- 2) Grupa posłów zgłaszająca projekt jakiejś ustawy
- 3) Organizowanie manifestacji
- 4) Ugrupowania, partie polityczne zasiadające w parlamencie, ale nie uczestniczące w rządzeniu

Pluralizm polityczny

- 1) Forma rządów, w której władzę sprawują ludzie najbogatsi
- 2) Rozstrzyganie spraw za pomocą referendum
- 3) System rządów papieskich
- 4) Istnienie wielu partii politycznych, wielopartyjność

Korupcja

- 1) Dawanie łapówek, wykorzystywanie znajomości i różnego typu powiązań w celu uzyskania jakichś korzyści
- 2) Wymazywanie z akt informacji o karalności
- 3) Napad, rabunek
- 4) Podatek pobierany od wartości sprzedanych towarów i usług

Preambula

- 1) Prawo pierwszeństwa, przywilej
- 2) Wstęp do aktu prawnego określający główne jego cele i zasady
- 3) Wypowiedź nowo wybranego premiera przed parlamentem
- 4) Wstępna część utworu literackiego

Transformacja ustrojowa

- 1) Przetoczenie płynów ustrojowych, np. osocza krwi, w organizmie człowieka
- 2) Zmiana napięcia w sieci energetycznej
- 3) Przeobrażenie i stopniowa zmiana ustroju społeczno-politycznego
- 4) Przewiezienie czegoś lub kogoś na miejsce przeznaczenia

Lustracja polityczna

- 1) Przesunięcie pracownika na wyższe stanowisko
- 2) Badanie autentyczności dokumentów
- 3) Sprawdzanie przeszłości politycznej osób kandydujących na ważne stanowiska publiczne
- 4) Sprawdzanie list wyborczych

Opcja polityczna

- 1) Istnienie wielu partii politycznych
- 2) Porozumienie między partiami politycznymi
- 3) Operacja bankowa
- 4) Wybór określonego kierunku politycznego

Kompromis

- 1) Umowa zawarta w celu prowadzenia przedsiębiorstwa
- 2) Narażenie siebie lub kogoś na wstyd, śmieszność
- 3) Porozumienie osiągnięte na drodze wzajemnych ustępstw
- 4) Poparcie udzielone komuś przez wpływową osobę

Elektorat

- 1) Organ władzy samorządowej
- 2) Powszechny spis ludności
- 3) Grupa ludzi wyróżniających się pod względem ogłady towarzyskiej
- 4) Ogół osób uprawnionych do głosowania w wyborach

Defraudacja

- 1) Przywłaszczenie powierzonych pieniędzy lub majątku
- 2) Sfałszowanie jakiegoś dokumentu
- 3) Część zysku przedsiębiorstwa przeznaczona do podziału między pracownikami
- 4) Dotacja pieniężna na cele dobroczynne

Inflacja

- 1) Wymiana pieniędzy
- 2) Zmniejszenie się wartości budynków i urządzeń na skutek ich zużycia
- 3) Spadek siły nabywczej (tj. wartości pieniądza)
- 4) Wydatki państwa na cele socjalne

Budżet państwa

- 1) Dochody państwa z podatków od obywateli i przedsiębiorstw
- 2) Całościowy plan dochodów i wydatków
- 3) Płace urzędników państwowych
- 4) Plan działań przedstawiany bankowi dla uzyskania kredytu

Uwłaszczenie

- 1) Nadanie własności
- 2) Usamodzielnienie
- 3) Nadanie grupie urzędników specjalnych uprawnień
- 4) Zwolnienie od podatków